

Hizkuntza-ekologia Euskal Herrian gaur egun, eragileen ikuspegia

J. Inazio Marko Juanikorena

UPV/EHU – *Filosofia eta Hezkuntza Zientzien Fakultatea*

Helbide elektronikoa: inazio.marko@ehu.es

Belen Uranga

Soziolinguistika Klusterra

b.uranga@soziolinguistika.org

Sarrera-data: 2011-12-11 | Onartze-data: 2011-12-22

Laburpena. Soziolinguistika Klusterraren ekimenez, Eusko Ikaskuntza, UEMA eta Ekogunearekin batera antolatuta, Hizkuntza-ekologiari buruzko Diziplinarteko Mintegia burutu zen 2011ko apirilaren 13an, Andoainen. Mintegiaren helburua izan zen Hizkuntza-ekologiaren teoriaren ezagutzaren garapenerako eta euskararen normalizazio-prozesuetan teoria horren aplikazio norabideen azterketarako ireki duen lan-lerroa aztertzea. Hiru ataletan egituratu zen mintegia. Hasteko, Albert Bastardas irakasleak hizkuntza-ekologiari buruzko sarrera hitzaldia eskaini zuen, ondoren, bertaratuak hiru Foku Taldetan elkartu ziren eta “Hizkuntzaren ekologia Euskal Herrian, gaiaren egoera: teoriatik praktikara” gaiaren inguruan elkarrekin hitz egin zuten ikuspegiak eta iritziak elkartrukatuz. Amaitzeko, berriro partaide guztiak elkartuta, Bastardas irakaslearekin batera azken bategite eta debatea egin zen. Artikulu honetan, Foku Taldetan egindako hausnarketaren emaitzak jasotzen dira. • **Hitz-gakoak:** hizkuntza-ekologia, iraunkortasuna, gizarte-erantzukizuna.

Abstract. **Language ecology in the Basque Country today, the view of the players.** On the initiative of the Sociolinguistics Cluster and organised together with Eusko Ikaskuntza (Basque Studies Society), UEMA (Association of Basque-speaking Town Councils) Ekogunea (Gipuzkoa-based organisation set up by Kutxabank to raise sustainability awareness), the *Hizkuntza-ekologiari buruzko Diziplinarteko Mintegia* (Interdisciplinary Seminar on Language Ecology) was held for the purpose of developing knowledge on the theory of *language ecology* and for studying the orientations for applying that theory in the processes to normalise the Basque language. The Seminar was divided into three sections. Firstly, Prof. Albert Bastardas offered a keynote lecture on language ecology and after that those attending were divided into three Focus Groups to discuss “*Language ecology in the Basque Country: the ins and out of the subject: from theory to practice*” and exchange perspectives and views. Finally, the participants got together with Prof. Bastardas to bring all the points together and hold a debate. This article includes the results of the reflection made in the Focus Groups. • **Key words:** *language ecology, sustainability, social responsibility.*

1. SARRERA

2011ko apirilaren 13en Soziolinguistika Klusterraren ekimenez, Eusko Ikaskuntza, UEMA eta Ekogunearekin batera antolatuta, *Hizkuntza-ekologiari buruzko Diziplinarteko Mintegia* burutu zen Andoaingo Kultur Parkean. Mintegia Soziolinguistika Klusterrak *Hizkuntza-ekologiaren* teoriaren ezagutzaren garapenerako eta euskararen normalizazio-prozesuetan teoria horren aplikazio norabideen azterketarako ireki duen lan-lerroan kokatzen da. Lan-lerro horren baitan Soziolinguistika Klusterrak bideratutakoen artean daude *Gipuzkoa Donostia Kutzaren Ekogunerako hizkuntza-ekologiaren* atalaren diseinua, *Udalerrri Euskaldunen Mankomunitateak (UEMA)* antolatutako *Hizkuntza-ekologia eta lurralde euskaldunak* izeneko topaketan laguntza eta parte-hartzea, edota UPV/EHUren Uda Ikastaroetan antolatu duen *Hizkuntza-ekologia: teoriatik praktikara* izenburuko ikastaroa.

Hiru ataletan egituratu zen Mintegia. Hasteko, gai honetan aditua den Bartzelonako Unibertsitateko Albert Bastardas irakasleak hizkuntza-ekologiari buruzko sarrera hitzaldia eskaini zuen, ondoren, bertaratuak hiru *Foku Taldetan* elkartu ziren eta “*Hizkuntzaren ekologia Euskal Herrian, gaiaren egoera: teoriatik praktikara*” gaiaren inguruan jardun zuten ikuspegiak eta iritziak elkartrukatzuz, eta amaitzeko, berriro partaide guztiak elkartuta Bastardas irakaslearekin batera azken bategite eta debatea egin zen. Artikulu honetan, *Foku Taldetan* egindako hausnarketaren emaitzak jasotzen dira.

Partaideak. Udal, Foru Aldundi eta Jaurlearitzako teknikari eta arduradunak, Mondragon Unibertsitateko (MU) eta Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) irakasleak, Hizkuntz Aholkularitzetako teknikariak, Eusko Ikaskuntzako partaideak, Kontseilua eta Topagunea euskara gizarte erakundeetako ordezkariak, Aurrezki Kutxetako euskara arduradunak, Udalerrri Euskaldunen Mankomunitateko (UEMA) arduradunak, Soziolinguistika Klusterraren zuzendaritzako kideak. Guztira 25 lagun.

2. AZTERKETAREN XEDEA ETA METODOLOGIA

Hizkuntza-ekologiari buruzko Diziplinarteko Mintegian talde fokalizatuen bidez egindako azterketaren helburu nagusia honako hau zen: hizkuntza-ekologiaren eta iraunkortasunaren enfokeari buruzko ikuspegiak ezagutu, enfoke hori gizarte erantzukizun edota iraunkortasun prozesuekin erlazionatu, eta balizko aplikazio-lerroak irudikatu.

Hizkuntza-ekologiaren eta iraunkortasunaren enfokeari buruzko ikuspegiak ezagutu, enfoke hori gizarte erantzukizun edota iraunkortasun prozesuekin erlazionatu, eta balizko aplikazio-lerroak irudikatu.

**Hausnarketa
hori ez da soilik
maila teoriko edo
diskurtsiboan
planteatzen ari;
aitzitik,
hizkuntza-
ekologiaren
diskurtso
teorikoa
hedatzeko eta
praktikan
aplikatzeko
hausnarketak eta
hainbat ekinbide
ere bideratzen
ari dira.**

Azterketa burutzeko aplikatu den metodologia kualitatiboa izan da. Informazioaren bilketarako *Focus Groups* edo *Talde Fokalizatu*en talde-elkarrizketarako teknika erabili zen. Hiru foku talde (3x7) osatu ziren Mintegira gonbidatu eta bertara agertu ziren pertsonekin. Pertsona hauek aztergaiaren lagin zabala eta adierazgarria osatzen zuten, guztiak ziren hizkuntzaren normalizazioarekin erlazionatutako prozesuekin lanean edota ikerketan aritzen diren pertsonak eta gaiarekin lotutako gizarte-arlo ezberdinak ordezkatzeko zuten: hiru administrazio maila, unibertsitatea, aholkularitzak, gizarte-erakundeak, enpresak eta ikerketa eta formazio guneak.

Ordubeteko iraupena izan zuen talde fokalizatueta egindako talde-elkarrizketaren bidezko hausnarketak. Aldez aurretik egituratutako gidoi¹ baten bidez iritziak trukatu eta partaideen ikuspuntuak eta ekarpenak jaso ziren. Soziolinguistika Klusterrak jarritako erraztaileek elkarrizketak gidatu eta mahaietako eztabaidak dinamizatu zituzten.

Jasotako datuen analisi kualitatiboa Atlas-ti aplikazio informatikoa erabiliz egin da. Edukien kategorizaziorako sistema mistoa erabili da gidoitik eratorriko aldez aurretiko kodeekin eta elkarrizketetatik sortutako kode irekiekin. Abiapuntua kode irekiekin sortutako lehen kategorizazioa osatzea izan da, ondoren gidoitik eratorritako kodeketa aplikatuz kategoria horiek taldekatu egin dira kategoria nagusietan, analisiaren narrazioa egituratuz.

3. DISKURTSOEN ANALISIA ETA INTERPRETAZIOA

3.1 Hizkuntza-ekologiaren gaiarekiko harremana

Mintegiaren *foku talde*etako elkarrizketetan parte hartu zuten pertsona guztiak erakunde ezberdinetan nolabaiteko ardura duten eragileak dira, hizkuntza normalizaziorako prozesuetan jarduten dutenak edota jasangarritasunaren gaiaren ezagutza zuzena dutenak. Mintegi hau egin aurretik hizkuntza-ekologiaren gaiarekin izan duten harremanari buruz edota hizkuntz ekologiaren kontzeptu eta teoriarekiko izan duten hurbilketari buruzko galderari erantzunez, gehiengo batek –zehazki bertaratuen %77.3k, 17 kidek– adierazten du **kontzeptua hurbilekoa** duela, izan duela berarekin nolabaiteko harremana edota lantzen ari direla:

“..Topagunean lantzen ari gara teorizazio hori eta horregatik nator hona”. Bada, hala ere, elkartutako artean kopuru esanguratsu bat –zehazki bertaratuen %22.7k, 5 kidek– Mintegira etorri aurretik kontzeptua ezezagun edo urrun zuena edota gaiarekin harreman txikia izan duena: “...gai honekin hau da nire lehen kontakua”.

Harremana soilik ez, badira hainbat pertsona edo erakunde **hizkuntza-ekologiaz hausnarketa** egiten ari dena edota bere hausnarketa estrategiko eta ekinbideetan hizkuntzaren ekologiaren elementuak txertatzen ari direnak. Esate baterako, elkartutakoen artean, Kontseiluak² bere hausnarketetan hizkuntza-ekologia erabili izan du:

“...guk azken boladetako hausnarketetan hizkuntza-ekologiaren hainbat elementu erabili izan ditugu”.

Topagunean³ hausnarketa egin da:

“...Topagunean ere hausnarketa potentea egin da eta hor interesa ikusi da, hizkuntza-ekologia “etxea” izan daitekeela, alegia”,

eta Garabide⁴elkartean ere garatu da:

“...Garabide Elkartean ere, egiten den kooperaziorako bidean paradigma hau oso garatuta dago. Kultura eta hizkuntza lotuz oso ondo ulertzen da”.

Hausnarketa hori, bestalde, ez da soilik maila teoriko edo diskurtsiboan planteatzen ari; aitzitik, hizkuntza-ekologiaren diskurtso teorikoa hedatzeko **eta praktikan aplikatzeko** hausnarketak eta hainbat ekinbide ere bideratzen ari dira. Horrela, ezagutzaren zabalkundearen eta formazioaren arloan aipatzen dira HIZNET⁵ graduondokoa, ‘hizkuntza garapen iraunkorraren’ gaia ikasgai gisa egituratua lantzen duena, edota HUHEZI⁶ fakultatea, paradigma hori euskal kulturaren lanketan integratzen ari dena:

“...adibidez, HUHEZIKo fakultatean euskal kulturaren lanketan integratzen ari gara paradigma hori, ekosistema kontzeptua, oreka zaindu beharra eta abar. Hau da, praktikara eramateko ahalegina egiten ari gara”;

Lan-munduaren arloan, EMUN aholkularitza, enpresen alorrean aplikatzeko esperimentazioa egin duena:

“...EMUNen hausnarketa bat egin genuen enpresa-munduan nola aplika daitekeenaren inguruan, gero saiakerak egin ditugu aplikatzeko”,

edota gizarte-erakundearen alorrean, Topagunea euskara elkarteen federazioa, subsidiaritatearen gaiari heldu diona:

**Kide askoren
iritzietan
azpimarratzen
den ideia
hizkuntza-
ekologiaren
planteamendu
teorikoaren
indarra da.**

**Fokalizatuetako
kideek aldi
berean teoria
honek
aplikagarritasun
erako dituen
zailtasunak ere
azpimarratzen
dituzte.**

“...adibidez, subsidiaritate printzipioa nola aplikatu elkarteetan aztertu dugu”).

Esanguratsua suertatzen da, bestalde, UEMA - Udalerri Euskaldunen Mankomunitatearen⁷ kasua; bertako arduradunak azaldu moduan, berriki arte ez dute hizkuntza-ekologiari buruzko ezagutza teorikoa eduki, eta hala ere esan daiteke erakunde hori osatzen duten herri euskaldunek, beren erabakien eta eguneroko jardun naturalaren bidez, nolabait hizkuntza-ekosistema biziaren praktika erakusten dutela:

“...teoriaren berri ez genuen UEMAn, eta egin dugun hausnarketa estrategikorekin hasi gara irakurtzen honen inguruan, baina irakurtzen hasi garenean aplikaziotik teoriara egin dugula salto konturatu gara”.

3.2 Hizkuntza-ekologiaren gaiarekiko ikuspegia

Talde fokalizatuen elkarrizketetan parte hartu zuten kideek hizkuntza-ekologiari buruz duten ikuspegi orokorrari dagokionez, aipagarria da lehenik eta behin agerian geratzen den ikuspegi aski paradoxikoa.

Batetik, kide askoren iritzietan azpimarratzen den ideia hizkuntza-ekologiaren **planteamendu teorikoaren indarra** da, hizkuntzaren ekologiak metafora gisa duen erakargarritasuna eta diskurtso teoriko moduan duen potentzialtasuna. Teoria honek errealitatea bere konplexutasunean jasotzen eta planteamendu holistikoaren bidez interpretatzen duelako, eta gizartean ezagunak diren eta aski onartuak dauden iraunkortasunaren ikuspegi ekologikoak erabiltzen dituelako, hizkuntzaren alorrera egokituz

“...planteamendua teoriko interesgarria iruditzen zait elkarketa inportantea egiten duelako ekologia eta hizkuntza-aniztasunaren artean”.

“Indar handia ikusten diot teoriaren munduan iraunkortasuna oso onartuta dagoela. Horiek hizkuntzara ekartzea indartsua da gure jarrerak eta ikuspuntuak saltzeko”.

Artean hizkuntza-ekologiaren kontzeptua ezezagun izan duen kide batek azaldu moduan, metafora oso erakargarria da, ingurunearen zainzarekin erlazionatuz hizkuntza bizitzarekin lotzen duelako:

“...ez nuen inoiz pentsatu bizitza lotu zitekeenik hizkuntza desberdinekin”).

Idea honetan sakonduz, bada hizkuntza-ekologiarena ekologiarekin egiten den analogia baino zerbait sakonago ere ikusten duena, etika eta zientzia moduan, balore multzo bat lehenik eta zientzia ondoren:

“...sakonean dagoena da bizitzarenganako erreberentzia”.

Oro har, gustura sartzen ari den ideia da. Baina teoriaren indarra eta potentzialtasuna aldarrikatzearekin batera, talde fokalizatuetako ki-deek aldi berean teoria honek **aplikagarritasunerako dituen zailtasunak** ere azpimarratzen dituzte. Teorikoki oso jantzia ikusten duten bezala, aplikagarritasunean zailtasunak izango dituela esaten dute:

“...oso berde zegoela ikusi genuen teoria aplikatzerakoan, baina bi alde ikusten genion. Alde batetik, potentzialitate handia du teoriak oso zaila delako kontra egitea. Marko teoriko oso ona da baina aplikagarritasunean zaila da”.

Zenbait kasutan aplikatu omen da, hiztunen sentsibilizazioaren alorrean gehienbat, baina ondorengo bestelako konkrezio praktikoetarako, esate baterako enpresa-munduan aplikatzeko, norabidea ez da argi ikusten. Eta zenbait esparrutan kokapen errazagoa antzematen bazaio ere, oro har gizarte osoa hartuta bere aplikazio praktikoari begira nola egikaritu zalantza handia sortzen du. Eta zentzu horretan, esparru ezberdinen arabera ikuspegiak egokitzea edota moldatzea izan daitekeela kontua ere esaten da:

“...ikuspegia ulertzeko oso baliagarria da bai, baina gero aplikazio praktikoetan zailtasunak ditu. Akaso, moldatzea izango da kontua. Akaso arnaguneetan edo esparru zehatzetan oso argi ikusiko da, baina gizarte osoa hartuta ez dut hain garbi ikusten”.

Laburbilduz, eta partaide batek esaten duen modura, ikuspuntu desberdina da egiten den formulazio teorikoa eta benetan egin daitekeen esparru praktikoa:

“...esaten badugu hizkuntzaren eragina adibidez neurtu egin behar dela, horren neurketaz hitz egiten hasiko bagina, ziur asko ez litzateke gauza bera izango. Horrenbeste txalet egiteko proiektua izango bagenu, eta horren hizkuntza-eragina zein den jakin nahi izango bagenu.... Beraz, teorian bai baina praktikara eramateko zailtasunak ditugula uste dut”.

Bestalde, hizkuntza-normalizazio prozesuan ekolinguistikaren enfokeak eduki dezakeen balioaz edo kokapenez hausnartzerakoan, gizar-tean gertatu hizkuntza-ukipen egoerak interpretatzeko eta soziolin-

---

**Bastardasek
hizkuntza-
ekologiaz hitz
egiterakoan,
etorkizun
partekatua
bidea azalduko
luke, Y (bat eta
beste)
planteatuko luke
eta ez O (bata
ala bestea).**

**Hizkuntza-
aniztasunaz ari
garenean horrek
bizikidetza
sendotzeko balio
behar du.
Hizkuntza
ondare gisa
ulertzea, salbatu
behar den
objektu gisa
agertzea ez da
oso argumentu
sendoa.**

guistikatik egoera horiek ulertzeko eta teorizatzeke leudeken ikuspegi kontrajarriak azpimarratu zituzten bertaratutako kideek.

Alde batetik, bada ikuspuntu bat **gizarte gatazkaren** errealitatea azpimarratuko lukeena. Kide baten esanetan:

“...biosfera harmonikoa da baina depredadoreak ere badira; eta gizartean, berriz, zaila da naturan aurki daitekeen harmonia hori aurkitzea, arazoak, konfliktuak, gatazkak... baitaude, eta horiek saihesteko agertu izan dira zuzenbidea bezalako gizarte-tresnak”.

Beraz, naturaren metafora bai, baina gizartearen errealitatea ahaztu gabe:

“...gizartean konfliktu asko dago eta hor hizkuntzari buruz, politikari buruz, badaude arazo juridiko garrantzi handikoak”.

Gatazkan fokalizatutako ikuspegi horren aurrean, berriz, **etorkizun partekatuan** fokalizatutako ikuspegia legoke. Beste kide baten esanetan, Euskal Herriko tradizio soziolinguistikoa nagusiki Kataluniatik etortzeko pentsamenduan oinarritua egon da, bereziki 80. hamarkadaren lehen erdian, eta horrek izan ditu alde onak baina baita hipotekak ere:

“...Kataluniak hanka-sartze historikoak eta egi handiak eman zituen, eta horiek kendu ezinik gabiltza, biak, asmatzeak eta hanka sartzeak ere bai”.

Pentsamendu horren harian aplikatu izan den ideia nagusi bat izan da, esate baterako, A eta B hizkuntzak elkar topo egiten dutenean horren irteera beti ezinbestean konfliktiboa dela, borroka dela, eta hor sortzen den gatazka horretarako irteera aukera bi bakarrik daudela: A da jaun eta jabe edo B da jaun eta jabe.

Berriz, Bastardasek hizkuntza-ekologiaz hitz egiterakoan, etorkizun partekatua bidea azalduko luke, *Y (bat eta beste)* planteatuko luke eta ez *O (bata ala beste)*, segun eta norekin, zertaz, noiz, etab. Planteamendu honek, beraz, soziolinguistika katalanak predikatu zuen paradigma hura birmoldatu beharra lekarke:

“...nire ustez gauza askotan asmatu zuten, baina esaten baduzu bi irteera posible baino hiru irteera daudela A, B, A+B, aukera berri bat zabaltzen da”.

Kide horren esanetan, hori izan daiteke ahulezia bat, pentsamendu baten tradizioarekin haustea eskatzen duelako, baina baita ere indar-

gunea, etorkizuneko formula hibridoa izan daitekeela pentsatzeko aukera ematen duelako.

Ildo horri jarraituz, mahai gainean agertzen den beste ideia bat **bizikidetza harmoniatsuarekin** zer ikusia duena da. Kide batek azaltzen duen iritziaren arabera, hizkuntza-aniztasunaz ari garenean horrek bizikidetza sendotzeko balio behar du. Hizkuntza ondare gisa ulertzea, salbatu behar den objektu gisa agertzea ez da oso argumentu sendoa:

“...diskusioa ez dago horrenbeste munduarentzat izango den galeraren inguruan”.

Euskal gizartean bada jende bat bizipenak euskaraz bizi dituenak eta bizi nahi dituenak, eta hori arrazoi nahikoa litzateke aniztasunari balioa emanaz hizkuntza-ekologiaren bidetik bizikidetza antolatzeko:

“... berez ez genuke arrazoi gehiagoren beharrik”.

Eta gizarteak, bizikidetza harmoniatsua izango badu, biodibertsitatea bezala aniztasun hori bermatu beharko du. Bide horretan, hizkuntzaren arloan indartsua ez dena harmonia horretan bizi dadin egin behar dena ezagutu beharko litzateke, bestela ez bailitzateke gizarte egokia eraikiko eta indartsuena ere galtzailea aterako litzateke:

“...gizartean jendea deskontentu bizi bada, denak egongo dira deskontentu”.

Bada, aldiz, harmoniak ez ezik, errealitatean **gatazkak** duen presentzia azpimarratzen duena. Ikuspuntu horren arabera, iraunkortasunaren inguruan zaila da diskurtso negatiboa izatea, eta inork gutxi egingo luke kontra, modu kontzientean behintzat; baina ekologia abstraktutik hizkuntzaren ekologiara pasatzeak errealitate gatazkatsu batean murgiltzea suposatzen du, eta errealitate horretan hizkuntza indartsuaren planoan kokatzen diren horiek konbentzitzea zaila ikusten da:

“...hemen errealitate horrek hizkuntza-gatazkan du isla, eta hemen gauden egoera gatazkatsuen inguruan besteak argudio hauekin konbentzitzea zaila ikusten dut”.

Kezka horri helduz, beste kide batek azaltzen duen iritziaren arabera, euskara berreskuratzeko prozesuan bada nolabaiteko nora eza ideologikoa, tresna ideologikoen falta, eta askok hizkuntza-ekologiaren gaiari heldu diote atsegina delako, neutro samarra ikusten delako:

Iraunkortasunaren inguruan zaila da diskurtso negatiboa izatea, eta inork gutxi egingo luke kontra, modu kontzientean behintzat; baina ekologia abstraktutik hizkuntzaren ekologiara pasatzeak errealitate gatazkatsu batean murgiltzea suposatzen du.

**Baina era
profesionalean
ekosistemaren
kontzeptua
erabiliz diskurtso
oso bat
egituratzea
garrantzitsua
izango litzateke
ezintasunak
gainditzen
laguntzeko,
diskurtso
indartsua
edukitzeak
euskaingintzaren
jarduera sendotu
egingo luke.**

“...susmoa izan daiteke, baina beste esparrutik, adibidez arlo politikotik, heltzeko arazoak daudenez...”.

Baina hain zuzen ere horrek berak emango lioke garrantzia hizkuntzaren ekologiari.

Azken ikuspegi batek, berriz, ideien ikuspuntu integratzaileago batetik, **diskurtso indartsua** edukitzeak duen balioa azpimarratzen du. Ikuspuntu honen arabera, gatazka egon badago, eta euskaingintza harri bitxia aurkitu nahian badabil ere, diskurtso oso ona izan arren ez da dena konponduko:

“...esate baterako, Nafarroan agintean duela 40 urte daudenak jarraitzen badute, zuk igual eragingo duzu, baina botere politiko eta ekonomikorik ez baduzu...”.

Baina era profesionalean ekosistemaren kontzeptua erabiliz diskurtso oso bat egituratzea garrantzitsua izango litzateke ezintasunak gainditzen laguntzeko, diskurtso indartsua edukitzeak euskaingintzaren jarduera sendotu egingo luke:

“...iraunkortasunak izan duen hedaduraren garrantzia beste arloetan, baita genero berdintasunean ere, zure jarduera indartu, sendotu egiten du eta hori oso potentea da”.

Genero berdintasunaren arloa aipatzen da, diskurtsoaren garrantziaren adibide gisa. Diskurtso horrek ez du bermatu oraindik erabateko berdintasuna generoen artean, baina neurri orekatzaileak hartzeko asko lagundu du:

“...diskriminazio positiboa deitu izan den hori adibidez”.

Azken finean, eta beste kide baten hitzetan, iraunkortasunaz eta hizkuntza-ekologiaz jarduterakoan mahai gainean agertzen dena gizarte ereduaren gaia da. Eta zentzu horretan, kontra egotea zaila izango den perspektiba batetik eraiki beharko litzateke diskurtsoa:

“...egia baldin bada gizarte eredu jokoan dagoela, inori deskolmatzea zaila izatea den diskurtsoa eriki behar da”.

urrats berriak ematen lagunduko lukeen hizkuntza-ekologiaren diskurtso indartsu bat:

“...ez ditu soluzio guztiak emango eta kontraesanak egongo dira, baina ekologiak izan duen sozializazio eta sentsibilizazio maila lortuko bagenu bai euskal hiztunengan eta, zer esanik ez, erdal hiztunengan, urrats inportantea emanda izango genuke”.

3.3 Teoriaren garapena

Hizkuntza-ekologiaren teoriaren garapenerako zein alderditan garatu edo sakondu beharko litzatekeen eta bere alderdi ahulenak edota bereziki indartu beharrekoak zeintzuk izango liratekeen gaiari erantzunez, bi planotan —teoriaren beraren planoan, eta gizartearen planoan— koka daitezkeen ideia nagusi hauek jaso ziren bertaratutakoen artean.

3.3.1 Teoriaren planoan

Hasteko, hizkuntza-ekologiaren **teoriak ikuspegi ezberdinak** badituela azpimarratzen da. Kide batek kezka azaltzen du teoria honetaz hitz egiten denean, baita nazioarteko foroetan ere, horretan dabiltzan guztiek adiera bera erabiltzen ote duten, teoria honen inguruko ikuspegi edo lidoetan ezberdintasunak antzematen baitira:

“...sumatzen dut ikuspegi anglosaxoietik lan egiten dutenen artean askotan ekolinguistikaren atzean dauden adierak ezberdinak direla”.

Kide horren ustez, hizkuntza-ekologiaren kontzeptuak teorikoki ere izan behar duen garapenak gurean bere bidea jorratu behar du, oinarri teorikoak argituz eta sakonduz.

Bigarren hutsunea diskurtsoarekin zer ikusia duena izango litzateke. Diskurtsoaren alorrean gabeziak antzematen dira, eta diskurtso egituratu samar bat ez dagoela aipatzen da. Zentzu horretan, diskurtsoa mamitu egin beharko litzateke, eta gero sozializatu. Baina hasteko **diskurtsoa sendotu** eta aberastu egin beharko litzateke:

“...hemen esandakoak eta beste argumentu zailagoak ere indartu egin behar dira”.

Eta bide horretan, diskurtsoa antolatu eta mailakatu egin beharko litzateke, ardatz nagusiak arrazoituz, baina baita ere azpiataletan agertzen diren hainbat eta hainbat egoerari erantzun beharreko testuinguruetan edukiak eta erreferentziak egituratuz.

Diskurtsoa sendotzeak, noski, diskurtsoaren oinarrian dagoen **marko teoriko-kontzeptuala sakontzea** esan nahi du:

**Diskurtsoa
mamitu egin
beharko
litzateke, eta gero
sozializatu.
Baina hasteko
diskurtsoa
sendotu eta
aberastu egin
beharko
litzateke.**

**Diskurtsoa
sendotzeak,
noski,
diskurtsoaren
oinarrian dagoen
marko teoriko-
kontzeptuala
sakontzea esan
nahi du.**

“...izena badugu, baina kontzeptua betetzeko”,

eta marko teoriko-kontzeptual hori kokatzea aplikazioari begira, lurraldetasunaren planoan edota funtzio espezifikoenean:

“...lurraldetasunaren gaia hartuta, ekosistema non kokatzen da? Marko teoriko horretan lurralde non kokatzen da? UEMA? Eta funtzioaz hitz egiterakoan, zein hizkuntza edo funtzio zehatz?”.

Eta, esate baterako, plano horietan guztietan subsidiaritatearen printzipioa zertan eta nola zehazten den argitzea.

Beste hutsune bat **komunitatearen kontzeptuarekin** zer ikusia duena izango litzateke. Egungo gizartean banakakoaren sublimaziorako joera dago eta komunitatearen kontzeptua garrantzia galtzen doa. Eta hizkuntza-ekologia komunitatearen ekosistemaren kontzeptuaren baitan kokatzen bada, zailtasunak sor daitezke teoria hori gorpuztu eta sozializatzeko garaian:

“...komunitate kontzeptua da ahul dagoena eta apurtzen ari dena, hor izango dugu zailtasuna; ekosistema hitza hizkuntzaren kasuan barneratzen den ideia erakargarria da, baina giza taldearen kasuan taldea antisistemikoa bihurtzen ari da; ze palankari eragin behar zaio horretan eragiteko?”.

Hutsuneak aipatzearekin batera, teoriaren ahalmena ere azpimarratzen da. Kide batek nabarmentzen duenez, modelo teorikoaren in-guruko sentsazioa da indargune handia duela bereziki etikaren aspektuak bereganatzen duen garrantzarekin. Ikuspegi etiko hori berria edo berritzailea izango litzateke:

“...testuinguruaren azalpena eta balio etikoa oso potentea da”.

Zentzu horretan, zehazki orekatua iruditzen zaio kide horri eredu teorikotik konpromiso etikorako ikuspegia.

3.3.2 Euskal gizartearen planoan

Euskal gizartearen planoan hizkuntza-ekologiaren ahulezia gisa aipatzen direnen artean lehena, hizkuntzaren ekologiari buruz **gizartean oro har dagoen ezagutza eskasa** da. Fokus taldeetara bertaratutakoen esanetan hizkuntza-ekologia ez dago gizarteratuta, ziur aski unibertsitatean edota euskalgintzako alor teknikoan adituengan presente egongo da, baina

herritarrengana ez da iritsi. Adituen mailan, era batera edo bestera, aspaldi sortutako kontzeptua izango da, baina artean ez da gizarte mailako sozializazioa erdietsi:

“...hemendik kanpo ezagutu ere ez da ezagutzen! Gizartean ez dago diskurtsorik”.

Ekologiaren alorrean diharduen mugimendu ekologistan bertan narbituko litzateke hizkuntza-ekologiaren sozializazioaren eskasia. Hainbat kidek azpimarratzen duenez, Euskal Herriko mugimendu ekologistetan ez da hizkuntzari buruzko hausnarketarik agertzen. Ekologia ulertzen dela ematen du, baina hizkuntzarekin konexioa nola egin ez da bizitzaren aniztasunaren klabean agertzen:

“...mugimendu ekologistetan ez dago erreferentziarik hizkuntzari ...eta horretan oso berde gaude, osotasunaren eta zatiaren uztardura egiteko, dena zatikatua dago”.

Hizkuntza-ekologiak duen gizarteratze maila eskasari dagokionez, beste kide baten iritzian **hezkuntzan huts egin da** bereziki, eskola eta euskaltegietan corpusa lantzeaz eta transmititzeaz gain beste gai hauek ere landu beharko lirатеkeelako:

“...beldur naiz akaso hamarkada batzuk ez ote ditugun galdu, soziolinguistika bera transmititzea ahaztu dugu”.

Euskal gizartean **norbanakoen kontzientzia eza** izango litzateke beste hutsune bat. Oro har hartuta, ez dirudi norbanakoak ekosistema baten parte izatearen kontzientzia hori duenik, eta horren parte izanik horrekiko erantzukizunaren sentimendua bereganatu duenik:

“...espezie gisa ekosistema hori bisualizatzea inportantea da, beharrezkoa da norberaren identifikazioa, ekosistemaren parte izatearen sentsazioa”.

Azkenik, aipatzen den beste hutsune bat **etikarekin** zer ikusia du. Gorago esan bezala hizkuntza-ekologiaren alde etikoa oso garrantzitsua da eta etikarekin duen erlazioa indargunetzat har daiteke, etikak laguntzen baitu ekologiaren alde egoten. Halaz ere, kide baten iritziz, etikoki ere ez dago dirudien bezain onartua, eta ikuspegi morala jada baldin badago ere, zalantza egiten du hain garbi dagoenik.

**Hizkuntza-
ekologiaren alde
etikoa oso
garrantzitsua da
eta etikarekin
duen erlazioa
indargunetzat
har daiteke,
etikak laguntzen
baitu ekologiaren
alde egoten.**

**Diskurtsoa
antolatu eta
mailakatu plano
ezberdinetan
dimentsio eta
errealitate
ezberdinei
egokitzeko eta
erantzuteko.**

3.3.3 Antzematen diren Arriskuen planoan

Aurreko paragrafoetan azaldutako aspektuekin batera, fokus taldeetan bildutako kideek hizkuntza-ekologiaren teoriaren garapenean ager daitezkeen arrisku batzuk ere aipatu zituzten.

Horietako bat, **diskurtso 'naif' batean geratzearen** arriskua. Hizkuntzaren ekologiak gogoetarako ezaugarri aberasgarriak erakutsi ditzake, bai lehen aipatu den balio etikoaren bidetik, baita erreferentziazko oinarri teoriko sendoa osatzearen bidetik ere. Baina, kide batek azpimarratu moduan, bestelako ekologian gertatzen den bezala honetan ere konpromisorik gabeko diskurtsoan, diskurtso 'naif' baten geratzeko arriskua ere badago. Gainera, naturarekiko analogiekin ere kontuz ibili beharko litzateke, batzuetan 'tranposoak' eta arriskutsuak gerta daitezkeelako, hau da, "handiak txikia jaten du ..." bezalako argumentuek beste guztia desitxuratu eta aurka bihur dezaketelako. Beraz, espezializazio horiek mugatu eta plano egokietan kokatu beharko lirateke.

Bigarren arrisku bat, berriz, **hizkuntza-aniztasunaren tratamenduan** legokeen arriskua litzateke. Beste kide batek azaltzen duenez, eskuhartzeak bideratzen ari diren hainbat esparrutan nahaste-borrastea antzematen ari da hizkuntza-aniztasunaren tratamenduan. Garatzen ari den hizkuntza-aniztasunaren zenbait diskurtsotan aniztasunaren traetaera kanpotik datozen hizkuntzen kudeaketarako eta bioaniztasunarekin lotzen ari da, eta hor diskurtso bitxiak sortzen ari dira biodibertsitatearekin lotuta.

3.4 Proposamenak

Fokus taldeetan egindako hausnarketari amaiera emateko, hizkuntza-ekologiak aplikazio praktikoetan eduki dezakeen garapenari buruzko iritziak eta eman beharreko urratsei buruzko proposamenak jaso ziren. Mahai gainean jarritako proposamenen artean, nagusienak honako hauek izan ziren:

Marko teorikoa artikulatu, arlo ezberdinetan esperimentaziorako bideak ireki, esperientzien emaitzak mahaira ekarri eta formulazio teoriko-kontzeptualean sakondu. Horretarako ikerketa lerroak zabaltzea eta oinarri zientifikoa bermatu.

Landutako ezagutza teoriko-praktikoan oinarritutako diskurtsoa eraiki, egituratu eta sendotu. Diskurtsoa antolatu eta mailakatu plano ezberdinetan dimentsio eta errealitate ezberdinei egokitzeko eta erantzuteko: euskara hizkuntzaren dimentsio orokorra, balizko aplikazio ezberdinak hizkuntza-lurralde ezberdinetan (UEMA, Lasarte ..), subsidiaritatea non, funtzioen esklusibotasuna non, gutxiengoaren diskurtsoa non...

Diskurtsoaren bidez, hizkuntza-ekologiaren dibulgazioa egin maila ezberdinetan, hezkuntza arautuaren formazioan eta gizarte alorreko espazioetan: gizarte-etzabaidak eta hausnarketak prozesu parte-hartzaileen bidez, gaiaren sozializaziorako gizarte-sareak, komunikabideetan eragiteko eta komunikazio-ildo bat zabaltzeko lobby baten eraketa, esperientziak egikaritzen ari direnen arteko ezagutzaren truke-foro baten sorkuntza, edota Gasteiz Europear Hiriburu Berdea bezalako aitzakia-rekin ekitaldi bereziak antolatu hizkuntza-ekologiaren inguruan.

Gizarte erantzukizunaren kontzeptuaren bidean sakondu. Gizarte erantzukizuna hizkuntza-ekologiaren diskurtsoarekin jantzi eta planteagarria den kasuetan arauetan irizpideak finkatu, aplikatu eta ebaluatu.

Hizkuntza nagusia euskara duten lurraldeetan, hizkuntza-ekologiaren diskurtsoari erantzungo dioten 'habitat' berezkoak eta zainduak sortu, euskarak naturalki funtzio hegemonikoa izango duen espazio ekosistemikoen gisara ulertuta. Hausnarketan sakondu: hizkuntza-ekosistemaren biziraupena bermatzeko habitat eta baldintza minimoak behar badira, baldintza horiek eta minimo horiek zeintzuk diren argitzeko gogoetan sakondu.

Garapen jarduerak lurralde eta gizarte esparruetan eduki dezaketen inpaktu soziolinguistikoa neurtzen hasteko ereduak sortu eta froga pilotuak egikaritu, ebaluatu eta aplikagarritasunerako ondorioak atera.

ONDORIOAK

Hizkuntza-ekologiari buruzko Disziplinarteko Mintegiaren baitan burutu ziren talde fokalizatuetan egindako hausnarketatik laburpen gisa jaso daitezkeen ondorio nagusiak honako hauek dira:

1. Normalkuntzan ari direnen artean kontzeptua ezagutzen ari da gero eta gehiago. Teknikari profesionalen eta eragile jantzien artean gehiengo batek badu teoria honen berri, nahiz eta agian sakonean ez ezagutu.
2. Zenbait erakundetan hizkuntza-ekologiaren teoriak eta metaforak hausnartzen ari da eta beren norabide estrategikoetan eta ekinbideetan hizkuntzaren ekologiaren elementuak txertatzeko bidea egiten ari da.
3. Hizkuntza-ekologiaren diskurtso teorikoa hedatzeko eta praktikan aplikatzeko zenbait ekinbide ere bideratzen ari da, formazioaren arloan bereziki, eta zenbait hausnarketa lan-munduaren arloan edota gizarte-erakundeen alorrean.

**Gizarte
erantzukizuna
hizkuntza-
ekologiaren
diskurtsoarekin
jantzi eta
planteagarria
den kasuetan
arauetan
irizpideak
finkatu, aplikatu
eta ebaluatu.**

**Azpimarratzen
da hizkuntzaren
ekologiak
metafora gisa
duen
erakargarritasuna eta
diskurtso teoriko
moduan duen
potentzialtasun,
baina aldi
berean, teoria
horrek egun duen
garapen
mailarekin
aplikagarritasunerako dituen
zailtasunak ere
azpimarratzen
dira.**

4. Hizkuntza-ekologiaren gaiarekiko ikuspegi orokorrari dagokionez, batetik, ikuspegi paradoxikoa azaltzen da: azpimarratzen da hizkuntzaren ekologiak metafora gisa duen erakargarritasuna eta diskurtso teoriko moduan duen potentzialtasun, baina aldi berean, teoria horrek egun duen garapen mailarekin aplikagarritasunerako dituen zailtasunak ere azpimarratzen dira.

5. Bestalde, hizkuntzaren normalizazio prozesuan ekolinguistikaren enfokeak eduki dezakeen balioaz eta kokapenez ikuspegi kontrajarriak agertzen dira: batetik, gizartearen errealtatean gatazkak duen presentzia azpimarratuko lukeen ikuspegia eta, bestetik, Y eta ez O planteamenduan oinarritu eta etorkizun partekatuan fokalizatuko litzatekeen ikuspegia. Azken ikuspegi osagarri batek, berriz, ideien ikuspuntu integratzaile batetik, egoerei aurre egiteko hizkuntza-ekologia bezalako formulazio teoriko sendoetan oinarritutako diskurtso indartsua edukitzeak duen balioa azpimarratzen du.

6. Hizkuntza-ekologiaren teoriaren garapenerako antzematen diren alderdi ahulenei dagokionez, teoriaren beraren planoan honako hauek aipatzen dira: diskurtsoaren alorrean gabeziak, ez dago diskurtso egituratua, marko teoriko-kontzeptualean sakontzeko premia, komunitatearen kontzeptua garrantzia galtzen ari da. Teoriaren indargune gisa etikaren aspektuak bereganatzen duen indarra aipatzen da.

7. Euskal gizartearen planoan, berriz, teoriaren garapenerako ahulezia gisa honako hauek aipatzen dira: hizkuntzaren ekologiari buruz gizartean oro har dagoen ezagutza eskasa, mugimendu ekologistan bertan hizkuntza-ekologiak duen zabalkunde eskasa, hezkuntza alorrean ere duen zabalkunde eskasa, ekosistema baten parte izatearen norbanakoen kontzientzia eza gizarte mailan, edota etikoki ere dirudien bezain onartua ez egotea.

8. Teoriaren garapenean egon daitezkeen arrisku batzuk ere aipatzen dira, bereziki konpromisorik gabeko diskurtso 'naif' batean gertzearen arriskua, edota hizkuntza-aniztasunaren tratamenduan bi-dibertsitatearen izenean berezko hizkuntza txikiagotuaren normalizatorako kaltegarri suerta daitezkeen diskurtso bitxiak sortzearen arriskua.

9. Azkenik, hizkuntza-ekologiak aplikazio praktikoetan eduki dezakeen garapenari buruzko iritziak eta eman beharreko urratsei buruzko hainbat proposamen jasotzen da: formulazio teoriko-kontzeptualean sakondu esperimenduz eta ikerketaren bidez, diskurtsoa egituratu eta dimentsio ezberdinetan mailakatu, hizkuntza-ekologiaren dibulgaziorako bideak ireki, gizarte erantzukizuna

hizkuntza-ekologiaren diskurtsoarekin jantzi eta aplikazioan sarkondu, lurralde mailako 'habitat' berezkoak eta zainduak sortu, edota, garapen jarduerak eduki dezaketen inpaktu soziolinguistikoa neurtzen hasteko ereduak sortu.

Laburbilduz, eta kide batek modu sintetikoan azaldu moduan "teorizatu, aplikatu eta sozializatu".

5. ERANSKINA: TALDE FOKALIZATUAK GIDATZEKO GALDERAK: GIDOIA

- Nortzuk gaude mahai honetan. Aurkezpen erronda
- Hizkuntza-ekologiaren gaiarekin duen harremanaren deskripzio laburra.
- Hizkuntza-ekologiaren esparrua ezagutzen al da gure inguruan? Zein da bere ezagutza edo hedadura?
- Hizkuntza-normalizaziorako prozesuetarako nola ulertzen dugu hizkuntza-ekologiaren oinarria?
- Zure ustez, zein dira Hizkuntza-ekologiaren alderdi ahulenak edo bereziki indartu beharra dutenak? Teoriaren zein alderditan iruditzen zaizu gehien garatu edo sakontzea komeni dela?
- Zer aplikazio praktikoa izan dezake Hizkuntza-ekologiak? Nola zehaztu daiteke? Non eta nola?
- Hizkuntza-ekologiaren markoan zer-nolako interbentzioak egin daitezke lurralde mailan, komunitatearen mailakoak eta erakunde mailakoak
- Amaitzeko: Zer erantsi nahi zenuke? ●

OHARRAK

1. Ikus gidoia eranskinean
2. Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua
3. Topagunea: Euskara Elkartearen Federazioa
4. Garabide Elkarte: Nazioarteko Kooperaziorako Elkarte
5. HIZNET: Eusko Ikaskuntzaren Asmoz Fundazioak sustatu eta koordinatzen duen Hizkuntza Plangintza on-line Graduondokoa, Euskal Herriko Unibertsitatearen berezko titulua.
6. HUEZI: Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzien fakultatea
7. UEMA: Udalerri Euskaldunen Mankomunitatea. Herritarren %80tik gora euskaldun dituzten Udalerri osatzen duten UEMA, hala eskatuz gero.

Egon daitezkeen arrisku batzuk ere aipatzen dira, bereziki konpromisorik gabeko diskurtso 'naif' batean geratzearen arriskua.

Modu sintetikoan azaldu moduan "teorizatu, aplikatu eta sozializatu".